

Ett liv i musik

av Gerd Reimers

— Jag är glad att jag har fått verka under så många år, när så mycket vitalt och väsentligt hänt på musikens områden i vårt land, säger Waldemar Åhlén, när jag träffar honom hemma på Karlbergsvägen i Stockholm. Anledningar till en intervju finns det förvisso många, bl. a. den att han nyligen avgått från sin 43-åriga tjänst i Jakobs kyrka. Och ändå behövs ingen speciell anledning för att be Waldemar Åhlén berätta lite om sitt långa och händelserika liv i musikens tjänst, en verksamhet som f. ö. ännu pågår med nya och spännande planer för den närmaste framtiden.

— Bland mycket annat jag fått vara med om under dessa år, säger Waldemar Åhlén och ler, är den lyftning musikeryrket undergått rent socialt. När jag som ung vikarie 1915 spelade orgel vid gudstjänsterna i Drottningholms slottskapell, var det den naturligaste sak att hovpredikanten efter högmässan bjöds på lunch tillsammans med kungaparet, medan organisten utspisades bland tjänstehjonen i köket. Enligt tidens rangrulla hörde nämligen organisten till "kyrkobetjänarna" och fick alltså inte tillträde till salongerna. Fast hovpredikanten var så gemen att han efteråt delade såväl sin resvagn som sin kungliga bjudcigarr med den 20-åriga organisten på hemresan till stan igen.

Ja, nog är det en lustig historia att erinra sig för den som sedermera i egenskap av ledande musikerpersonlighet i vårt land mer än en gång blivit inbjuden till kungligt bord och hedrats med raden av offentliga utmärkelsetecken.

I 43 år har Waldemar Åhlén spelat orgel i Jakobs kyrka — det vore ett livsverk i sig, värt att blicka tillbaka på, men nu är det ju samtidigt så att Waldemar Åhlén inte bara har hunnit spela orgel i Jakob utan dessutom sköta flera hel- eller deltidsarbeten av annat slag vid sidan om. På 20- och 30-talen hade han två heltidstjänster — kyrkan och skolan (han undervisade då också i Stockholms folkskolor) men hade också musikundervisning på Tomtebodas Blindinstitut och hann dessutom ta hand om flera privatelever i orgelspel. Det sistnämnda är väl inte minst Henrik Jansson i Göteborg tacksam för . . .

Och ändå har han också hunnit verka med bredd och kraft inom så skilda organisationer som Orgelrådet, Samfundet för Unison sång och Musiklärarnas Riksförening, har sysslat med musikpedagogiska och -metodiska problem, har skrivit och redigerat läroböcker och sångsamlingar, själv komponerat en hel del.

Och illa kände man väl Waldemar Åhlén om man nu trodde, att han skulle slå sig till ro på sina lagrar i och

med att han officiellt ingått i pensionsåldern. Nejdå, han övar flitigt orgel varje dag — har nära till Gustav Vasas orgeln som ligger bara om hörnet vid Karlbergsvägen där han bor. Man måste hålla sig i form, säger han, om man ska fortsätta att ge konserter. Och det tänker han göra. Redan på höstens program står en turné till olika svenska kyrkor, bl. a. Växjö domkyrka, Oscarskyrkan i Stockholm, Norrtälje m. fl., konserter, vilkas kollektintäkter ska gå till Albert Schweitzer-stiftelsen som planerar ett nybygge av sjukhuset i Lambarene. Och sen finns det papper att ordna, bl. a. Orgelrådets många utlåtanden. Memoarer? Nej, kanske längre fram. Vi får se hur tiden tillåter . . .

Kyrkosångens Vänners orgelråd bildade Waldemar Ählén 1934. Tanken på en sådan institution hade väckts av Henry Weman i tidskriften Fornvännen och den gick i korthet ut på att spåra upp gamla intressanta orgelverk i våra kyrkor, vilka behövde restauration och fortsatt vård. I det sålunda bildade orgelrådet invaldes självklart nog just Henry Weman men också Bertil Wester, senare har Gotthard Arnér också tillkommit. Samarbetet har bedrivits i nära kontakt med Riksantikvarieämbetet eftersom restaurationen av gamla orgelverk inte enbart är en musikalisk utan i många fall också en konsthistorisk och antikvarisk fråga. Den sköna Cahmann-orgeln i Leufsta bruks kyrka i Uppland är ett exempel på vad Orgelrådet utträttat. Ett annat är Helgesta i Södermanland, f. ö. Waldemar Ähléns hemkyrkas orgel, som är ett mycket fint verk från 1848 med ursprungligen 9 stämmor, delvis ljudande fasad men vid tiden för restaureringen svårt nedsliten.

— Ett intressant fenomen har också varit, säger Waldemar Ählén, att intresset vidgats till att omfatta inte bara barockorglar utan också romantikens orglar.

Något av en orgelrestauration blev det också frågan om när Waldemar Ählén 1928 övertog den orgel i Jakobs kyrka som redan Strindbergs romantiska Rånöcklockare anterat med sådan bravur. 1930 om- och tillbyggdes Jakobs orgel bl. a. med manualverk och fjärrverk och 1949 förbättrades dispositionen så att flera stämmor utbyttes och flera nya register lades till. Mycket glad blev Waldemar Ählén också över den lilla kororgeln som kyrkan fick 1960.

Vad minns en avgående organist helst efter 43 års tjänst i samma helgedom? Frågan är naturligtvis svår

—Waldemar Ählén vid orgeln—

har varit en vanlig syn i Jakobs kyrka i Stockholm sedan 43 år. Nu har organisten dragit sig tillbaka med pension men fortsätter sitt umgänge med orgelmusikens mästare dels i trägen daglig övning men också i framtiden i form av konserter. Om ett långt liv i musikens tecken berättar Waldemar Ählén i denna intervju.

att besvara. Svaren kommer lite dröjande och eftertänksamt.

Jo. Gärna minns han det första framförandet av Johannesspassionen under Set Svanholm i början av 40-talet liksom också samarbetet under Set Svanholms kantorstid när man framförde Buxtehudes körverk och kantater. Men han dröjer också gärna vid de stimulerande minnena av den allra första tidens blygsamma koralövningar. Många fann de nya melodierna i tillägget 1921 svåra att sjunga, och de kvällar organisten ordnade dessa koralövningar för menigheten, var kyrkan ofta mycket välbesatt. I raden av fina minnen intar också Eric Ericson en framträdande plats.

Bakom orgeln har Waldemar Ählén försökt ägna sin kärlek till musiken rättvist mellan så olika epoker som möjligt. Lättast har det kanske varit att tillfredsställa älskarna av barockens orgelkonst, men för egen del bekänner han en viss svaghet också för romantiska mästare som t. ex. Mendelssohn eller César Franck. Ja han spelar också gärna moderna orgelkompositörer som Gunnar Thyrestam eller Erland von Koch. Det är bara "handflats- och armbågsmusiken" han inte har någon speciell känsla för.

För Musik-kulturs läsare är Waldemar Ählén kanske i främsta rummet ändå den gamle, erfarna skolmusikpedagogen som fostrat generationer av stockholmska skolbarn under åren 1917—58. Det bör ha blivit åtskilliga det, under 41 år. De sista tolv åren har Waldemar Ählén också varit skolmusik-konsulent tillsammans med Annie Petersson. 1934 grundade han Stockholms sånglärarförening och satte omedelbart i gång en omfattande verksamhet för att skaffa fram lämplig skolsångsrepertoar. Det senare resulterade i två numera nästan legendariska utgåvor, Skolkören och De ungas hymnarium, som vardera gått ut i 16 resp. 13 upplagor under årens lopp och som kommit under ögonen på praktiskt taget varje sjungande skolbarn i hela vårt land. I redaktionen medverkade David Wikander, John Gustafson, Uno Överström och Ejnar Eklöf. I Musiklärarnas Riksförening har Waldemar Ählén under åren också gjort värdefulla insatser — och det förtjänar också att påpekas, att han varit en av Musik-kulturs tidigare chefredaktörer på den tiden tidskriften ännu hette Skol-musik.

Waldemar Ählén är med andra ord en av dem som lärt generationer av svenska barn sjunga. Hur ser han på utvecklingen i dagens skola, där sjungandet i trängda

kursplaner så ofta satts eller måst sättas på undantag?

— Ja, säger han, det verkar som om instrumentalmusiken i många skolor håller på att ta kål på sjungandet. En annan bidragande orsak är kanske att morgonsamlingarna inte finns längre. Men för den skull behöver vi inte misströsta. Däremot fann jag det ledsamt att av ett stort antal musiklärare som genom Samfundet för unison sång fick tio enkätfrågor kring sångens plats på skolschemat, endast två svarade.

Men ytterligare mycket mera skulle kunna göras för att popularisera sjungandet i vårt land, inte bara inom skolans ram. Visst har TV haft sina allsångskvällar med Egon Kjerrman i sommar, men TV kunde satsa oändligt mycket mera. Om problemet är att få tag på goda sångledare så kan jag härmed vidarebefordra två fina tips: Bertil Rask och Ingvar Sahlin, båda oprövade av TV. Också den kyrkliga sången lider av en viss tveksamhet, men jag tror inte lösningen härvidlag är att popularisera kyrksången med pop- eller jazzinslag. Allt på sin rätta plats! Men de moderna komponisterna borde också tänka på att ej göra de nya melodierna för svåra — de kan vara sångbara men nya ändå. Tonaliteten har säkert ej till fullo utnyttjats ännu.

Ja, så sitter man där och samtalar om alla de många sidorna av Waldemar Ähléns musikaliska gärning och har ändå inte hunnit med den kanske mest personliga. *Tonsättaren* Waldemar Ählén som skrivit pianosonater, orgelstycken, körer, kantater, postludiesamlingar m. m. Redan när han provade till organisttjänsten i Högalid 1923 skrev han ett Allegro Festivo som Moses Pergament var den ende att recensera den gången. Till flera av de kyrkofester och jubileer som ägt rum i Jakobs kyrka har Waldemar Ählén skrivit specialtonsättningar, t. ex. kantater vid 300-årsjubileet och till återinvigningen 1969. Och vem kan utan en varm känsla av tacksamhet sjunga eller lyssna till En vänlig grönskas rika dräkt!? Det är nog *tonsättarens* W. Ä. lyckokast och den spelades följderiktigt också vid den absolut fullsatta avskedskonserten i Jakob.

Avskedskonsert! Ja visst. Men det innebär endast avsked från en aktiv tjänst, inte från orgelspel eller musikalisk verksamhet i stort. Må vi glädja oss, inte bara i Jakobs församling och inte bara i Stockholm, att Waldemar Ählén i framtiden kommer att ha tid och tillfällen till berikande gästkonserter runt om i landet!